

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.5, oktober 2014

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved cand.mag. Chr. Gorm Tortzen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen

ved Stine Holst Petersen

Indhold

- 1 Bestillingsværket
- 2 Skolemytologier
 - 2.1 De første skolemytologier på dansk
 - 2.2 Klassisk eller nordisk mytologi?
- 3 Kilderne
 - 3.1 Hovedkilder til den græske mytologi
 - 3.1.1 Udgaver
 - 3.2 Hovedkilder til den nordiske mytologi
 - 3.3 Grundtvigs kildebrug.
 - 3.4 Tredelingen af de nordiske kilder.
- 4 Spejlinger af ånd og historie.
 - 4.1 Ånden
 - 4.1.1 Zeus, Poseidon og Hades
 - 4.2 Historien
 - 4.2.1 Thors Gerninger
- 5 Modtagelsen
- 6 Anvendt litteratur

1 Bestillingsværket

Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen var et bestillingsværk, som Grundtvig skrev på foranledning af boghandlerne og forlæggerne Meyer Herman Bing og Jacob Herman Bing. Således skriver Grundtvig selv i sin fortale til bogen: "En kort

Mythologi for *Ungdommen* er det, Forlæggeren har ønsket fra min Haand” (s. [III]).

I 1819 havde Herman Jacob Bing, faderen til M.H. Bing, og J.H. Bing fået kongens tilladelse til at sælge materialer til skrivning og tegning samt landkort og skolebøger. Det fremgår af fortegnelsen over forlaget Bing og Søns forlags- og kommissionsartikler fra 1849, at de udgav en mængde børne- og lærebøger, og da *Græsk og Nordisk Mythologi* er den eneste af sin slags i fortegnelsen, har forlaget formentlig ønsket at udvide sortimentet med en mytologi til skolebrug.

2 Skolemytologier

2.1 De første skolemytologier på dansk

Den 11. maj 1775 udstedtes en ny skoleforordning, der gjorde dansk til et egentlig fag i skolen og samtidig understøttede udarbejdelsen af lærebøger på dansk. Latin, græsk og hebraisk regnedes stadig for hovedsprogene i latinskolen, og udsnit af den klassiske litteratur samt teologiske værker for det grundpensum, der skulle tilegnes af studenterne. Dermed blev fundamentet for dansksprogede skolemytologier, der kunne hjælpe til forståelsen af eksempelvis Homer og Herodot, lagt.

Således udgav læreren Matthias Bastholm *Den Græskiske og Romerske Guder-lære* i 1780 med henvisning til manglen på en fyldestgørende mytologi på dansk, der kunne honorere forventningerne i den nye skoleforordning (Bastholm 1780, s. [ix]). Den eneste danske mytologi, der fandtes, var en lille håndbog på 78 sider, udgivet i 1762. Den var en oversættelse af et anhang til et større værk om Juvenal og Persius fra 1715. Oversættelsen med titlen *En kort Afhandling om de Poetiske Guder og Helte* fik følgende ord fra censor Johannes Peder Anchersen: “Dette smukke og nyttige lidet Skrift er værdt at trykke, letter Forklaringen til de latinske Poeter, og lønner alletider, den liden Omkostning og Umage man haver. Saaleedes dømmer jeg” (Gottschalch 1762, s. [2]).

Skolemytologierne var fra begyndelsen hjælperedskaber, som det også fremgår af de indledende ord til en skolemytologi fra 1795: “Det er vist overflødigt at vise, hvor *nødvendigt* det er, at Ungdommen gøres bekjendt med Gude- eller Fabellæren. Ansee vi det ikke alle nyttigt, at den læser gode Digteres Arbejde, og tilig bibringes Smag paa de skønne Konster?” (Bärens 1795, s. [V]). Det ligger heri implicit, at gode digtere og den skønne kunst er græsk-romersk eller skåret efter græsk-romerske idealer. Derfor er det også den græsk-romerske mytologi, der behandles i skolemytologierne. Der udkom flere af slagsen i begyndelsen af 1800-tallet; en del af dem var oversættelser af tyske mytologier. Disse udkom i stort antal i samme periode, tilskyndet bl.a. af den tyske filolog Christian Gottlob Heyne.

På den baggrund synes Grundtvig ikke umiddelbart at være den oplagte kandidat til at skrive en skolemytologi, da han primært havde beskæftiget sig med nordisk mytologi og særligt havde gjort sig bemærket med sin *Nordens Mythologi* 1832. Grundtvig leverede da heller ikke en konventionel mytologi, men lod den klassiske og nordiske mytologi indgå side om side som ligestillede. Selvom enkelte af de tidligere mytologier lod den nordiske mytologi få plads, var den hidtil blevet stedmoderligt beskrevet i

kortere tillæg til det egentlige stof. Så denne ligevægt og samordning af den klassiske og nordiske mytologi var medvirkende til at gøre Grundtvigs bog til en anderledes skolemytologi.

Væsensforskellig fra de øvrige skolemytologier var den også i sine for genren rige fortolkninger af myterne. Hvor skolemytologierne som oftest fortolkede i et beskedent omfang og primært indførte læseren i det mytologiske stof alene ved beretninger om gude- og heltegerninger og redegørelse for deres attributter og navne, så lader Grundtvig fortolkningerne få god plads i *Græsk og Nordisk Mythologi*, skønt han skriver: “For Resten, saa da man i alle Mythologier for Ungdommen finder et Slags *Forklaringer*, maae de vel, om de end igrunden helst skulde blevet borte, nu og herefter ansees for et nødvendigt Onde, man kun maa stræbe at gjøre saa lidet, som muligt” (s. VI). Der er ingen tvivl om, at Grundtvig har gjort sig anstrengelser for at skrive en kortfattet mytologi til skolebrug, men til trods for at bogen med Sune Aukenes ord er: “den eneste bog i Grundtvigs forfatterskab, som med rette kan kaldes en mytologisk håndbog” (Auken 2005, s. 535), er den stadig stærkt præget af Grundtvigs subjektive billedlige læsninger.

2.2 Klassisk eller nordisk mytologi?

Ligestillingen af de to mytologier i *Græsk og Nordisk Mythologi* markerer også Grundtvigs standpunkt i diskussionen om nordisk mytologi som inspiration til og grundlag for digteriske og kunstneriske tolkninger. Denne var blusset op flere gange, siden Københavns Universitet i 1800 havde udskrevet prisopgaven: “Var det gavnligt for Nordens skønne Litteratur, om den gamle Nordiske Mythologie blev indført, og af vore Digtere almindelig antaget i Stedet for den Græske?”

Fejden om den nordiske mytologis brugbarhed i især skulptur- og billedkunsten nåede sit højdepunkt omkring 1820, hvor en heftig strid mellem brødrene Torkel Baden og Gustav Ludvig Baden på den ene side og arkivaren Finn Magnussen på den anden udfoldede sig. Grundtvig, der ikke fandt billedkunsten synderlig prisværdig, forholdte sig tavs under fejden, men havde dog været undervejs med et indlæg (fasc. 262) til *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* til fordel for den nordiske mytologi (se Lundgreen-Nielsen 1994, s. 150-157, hvor en gennemgang af striden findes). Diskussionen af nordisk mytologi som stof for moderne litterære og kunstneriske tolkninger fortsatte, og i 1844 fremlagde den klassiske filolog Johan Nicolai Madvig i et foredrag flere indvendinger imod nordisk mytologi (Lundgreen-Nielsen 1994, s. 173).

I lyset af denne langvarige debat er ligestillingen af de to mytologier i en bog til skolebrug interessant, og den kan ses som et skridt på vejen mod de følgende årtiers skolemytologier, der alene omhandlede nordisk mytologi. Disse nye nordiske mytologier må dog nok snarere ses som efterdønninger fra den litterære romantiks glæde ved det nordiske stof end egentlige hjælperedskaber. De giver snarere udtryk for at det nordiske stof havde vundet indpas i litteraturen og kunsten herhjemme. Endelig er der formentlig også tale om en tilnærmelse til Grundtvigs syn på mytologien som væsentlig i sin egen ret. I *Græsk og Nordisk Mythologi* udtrykt således:

Tænkde jeg nemlig, som vel endnu de Fleste, [...] at Mytherne ei havde andet at betyde end hvad vi Allesammen veed og kan udtrykke langt kortere og klarere, saa man skal kun lære *Mythologi* for at vide, hvad det er *Digterne* spiller paa og de andre *Konstnere* har villet afbilde, da spildte jeg naturligviis ikke Tid og Flid paa nogensomhelst mythologisk Fremstilling. Nu derimod, da jeg veed, at alle ægte Myther er de tilsvarende Folke-Aanders *Liv-Udtryk*, saa *Grækere* og *Nordboere* Mythologi har netop ligesaameget at betyde, som de har selv, i hele deres Levnetsløb (s. V)

3 Kilderne

I fortalen til *Græsk og Nordisk Mythologi* fastslår Grundtvig, at han for den græske dels vedkommende næsten udelukkende har holdt sig til "Hesiods *Theogoni* (Stamtavle) og Apollodors *Bibliotek*, og i den *Nordiske* til *Eddasangene* og den saakaldte *Snorros Edda*" og at han "har stræbt at give *hele* det mythiske Indhold af *Theogonien* og *Vøluspá*, som *Hoved-Kilder*, med det Vigtigste af *Hjælpe-Kilderne*" (s. IV f.).

3.1 Hovedkilder til den græske mytologi

Theogonien, der er et digt på omkring tusind verselinjer, er sammen med de homeriske værker noget af den ældste græske litteratur, vi har overleveret. De skønnes at være fra 600-tallet f.Kr. Hovedindholdet er genealogier over guddomme og kosmiske væsner, sammenflettet med beretningen om de olympiske guders vej til magten. Der skelnes i fremstillingen ikke mellem kosmiske væsener som jorden, stjernerne og himlen og de antropomorfe guddomme som de olympiske (for videre introduktion til *Theogonien*, se Andersen 1973, s. 11-13). Genealogier vedbliver at være det strukturerende element i senere helhedsfremstillinger af græsk mytologi, således også i Apollodors *Bibliotek*.

Biblioteket er en længere græsk prosafremstilling, der er blevet til i det første eller andet århundrede e.Kr. Bogen er i sin nuværende form en forkortet version; den sidste del af værket kendes kun gennem en yderligere forkortelse. Den samlede tekst er på 140 sider, der ligesom *Theogonien* er systematiseret efter slægtsforhold, først gudernes, derefter de græske heltes. *Biblioteket*, der er skrevet i en saglig og kompakt stil, er en tidlig håndbog og en naturlig kilde for senere, moderne mytologier (for en nærmere introduktion til *Biblioteket*, se Tortzen 2009, s. 82-88).

3.1.1 Udgaver

Grundtvigs eget bibliotek blev i løbet af hans levetid katalogiseret flere gange, og ifølge Bogfortegnelsen 1839, der suppleredes frem til i hvert fald 1847 (Toldberg 1946, s. 30), ejede Grundtvig tre udgaver af *Theogonien* og lige så mange af *Biblioteket*.

Efter alt at dømme har det været Christoph Friedrich Loesners udgave af Hesiods værker, der har dannet grundlag for Grundtvigs arbejde med *Theogonien*. Det fremgår af udgavens høje accessionsnummer i fortegnelsen, at den først er tilgået bogsamlingen i løbet af 1840'erne. Dertil må lægges, at den i modsætning til de to andre udgaver er både tekstkritisk og udstyret med indledning og kommentarer.

Udgaven er formentlig indkøbt i forbindelse med Grundtvigs forberedelse til forelæsningerne over græsk og nordisk mytologi, som han holdt hen over vinteren 1843-1844. Forelæsningerne udkom samlet i efteråret 1844 under titlen *Brage-Snak*.

Hvad angår Apollodors *Bibliotek*, har det antageligt været C.G. Heynes anden og udvidede udgave af *Biblioteket* fra 1803 med tilhørende kommentarbind, der har været Grundtvigs foretrukne udgave til arbejdet med *Græsk og Nordisk Mytologi*. Den er også tilgået Grundtvigs bogsamling i løbet af 1840'erne, formentlig erhvervet til lejligheden, hvilket er i tråd med mange af Grundtvigs øvrige bogerhvervelser (Toldberg 1946, s. 30).

Foruden udgaver af de antikke kilder har Grundtvig tillige benyttet sig af samtidige mytologier. Det er nærliggende at antage, at han har genlæst Karl Philipp Moritz' *Götterlehre* (1791), som han var så begejstret for i sine unge år (*Dag- og Udtogsbøger* 1 1979, s. 260 f.), men det må bemærkes, at det af bogfortegnelsen 1839 fremgår, at han i midten af 1840'erne har erhvervet sig første bind af Konrad Schwencks *Die Mythologie der Griechen* (1843).

3.2 Hovedkilder til den nordiske mytologi

I al væsentlighed bygger håndbogens anden del på Grundtvigs tidligere arbejder: *Nordens Mytologi* 1808 og særligt den stærkt udvidede version fra 1832. Hovedkilderne skal derfor kun præsenteres ganske kort her. (En præsentation af Grundtvigs kilder og udgaver til nordisk mytologi kan læses i indledningerne til [Nordens Mytologi 1808](#) og "[Om Asalæren](#)" (1807).)

Den Ældre Edda er en samling af nordiske gude- og heltedigte, skrevet på oldislandsk. Samlingen består af ti gudedigte og nitten heltedigte. De første er ordnet efter guderne begyndende med Odin og Thor, mens heltedigtene er opbygget som en cyklus omkring Sigurd Fafnersbane og Vølsungerne.

I *Den Ældre Edda* findes bl.a. *Vølvens Spådom*. Det fortæller i løbet af 66 strofer om verdens historie fra skabelsen til Ragnarok og den efterfølgende genskabte harmoni i Asgård. Grundtvig bruger *Vølvens Spådom* som det centrale digt i sin forståelse af den nordiske mytologi, netop på grund af digtets beskrivelse af tidens fulde løb.

Den nordiske del af værket er fyldt med henvisninger til og sammenligninger af kilder. De fleste af disse henvisninger er til sange i *Den Ældre Edda*. Listen herunder skal tjene til at danne et overblik og lette vejen for den, der vil gå til kilderne selv.

<i>Den Ældre Edda</i>		
Grundtvigs titel	Moderne titel	Originaltitel
<i>Vøluspa</i>	<i>Vølvens Spådom</i>	<i>Völuspá</i>
<i>Havemaal</i>	<i>Den Højes Ord</i>	<i>Hávamál</i>
<i>Vaftrudnersmaal</i>	<i>Vaftrudners Sang</i>	<i>Vafþrúðnismál</i>
<i>Grimnersmaal</i>	<i>Grimners Sang</i>	<i>Grímnismál</i>
<i>Skirnersfarten</i>	<i>Skirners Færd</i>	<i>Skírnismál</i>

<i>Habardssangen</i>	<i>Harbard Sang (Sangen om Gråskæg)</i>	<i>Hárbarðsljóð</i>
<i>Hymerskvíden</i>	<i>Hymers Kvæde</i>	<i>Hymiskviða</i>
<i>Lokegluffen</i>	<i>Ægirs Gæstebud</i>	<i>Lokasenna</i>
<i>Trymskvíden</i>	<i>Trymskvadet (Hammerhentningen)</i>	<i>Thrymskviða</i>
<i>Alvismaal</i>	<i>Sangen om Alvis</i>	<i>Alvísmál</i>
<i>Vegtamskvíden</i>	<i>Vegtams Kvæde (Balders Drømme)</i>	<i>Baldrs Draumar</i>
<i>Hyndla-Sangen</i>	<i>Hyndlas Sang</i>	<i>Hyndluljóð</i>
<i>Vølundskvide</i>	<i>Vølundskvadet</i>	<i>Völundarkviða</i>

Den Yngre Edda eller Snorres Edda er samlet af Snorre Sturluson i 1220'erne og består foruden et forord af prosagenfortællinger af den nordiske mytologi med indlagte versciter fra eddadigtene, en skjaldskabslære med talrige vers fra de gamle eddasange og Snorres egne forsøg med de gamle vers. Værket, der er fra tiden efter kristningen af Island, er struktureret således, at mytestoffet gennem et æskesystem af rammefortællinger kommer til at fremstå som en illusion, der ikke skal anses for troværdig. Her følger en kort liste over de deltitler, som Grundtvig benytter.

<i>Den Yngre Edda</i>		
Grundtvigs titel	Moderne titel	Originaltitel
<i>Gylfelegen</i>	<i>Gylfes Forblændelse</i>	<i>Gylfaginning</i>
<i>Bragesnakken</i>	<i>(en del af) Skjaldskabslæren</i>	<i>Skáldskaparmál</i>
<i>Skalda</i>	<i>Skjaldskabslæren</i>	<i>Skáldskaparmál</i>
<i>Grottesangen</i>	<i>(en del af) Skjaldskabslæren</i>	<i>Skáldskaparmál</i>

Endelig må det nævnes, at Grundtvig lader sin kærlighed til det angelsaksiske heltekvad *Sangen om Bjovulf* skinne igennem og indlemmer fortællingen i den nordiske sagnhistorie, ligesom han ikke kan undlade at drage Holger Danske og dermed de normanniske heltekvad omkring Karl den Store ind som afslutning på bogen.

3.3 Grundtvigs kildebrug.

Den græske mytologi har Grundtvig struktureret således, at guderne behandles først og derefter halvguderne. Der gøres rede for genealogier, og mange guddomme præsenteres parvis med deres ægtefælle eller efterkommere. Heri er Grundtvig ganske konventionel og følger egentlig blot den traditionelle fremstilling af græsk mytologi, hvilket han også selv er opmærksom på: "thi *saadanne* Fødsler og Ægteskaber er aabenbar *Sjælen* i hele den *Græske Mythologi*" (s. 2 f.).

Grundtvig, der afsluttede sin skolegang med udmærkelsen *laud* (førstekarakter) i græsk (Albeck 1945, s.10), har formentlig læst *Theogonien* i sin helhed og store dele af *Biblioteket*. Skønt hierarkiet mellem *Theogonien* og *Biblioteket* er gjort klart i indledningen, hvor *Theogonien* præsenteres som primær kilde og *Biblioteket* som sekundær, er *Biblioteket* – alene på grund af omfanget og mængden af mytekredse –

den egentlige hovedkilde til store dele af den græske mytologi.

Afviselserne mellem de to hovedkilder bliver fremhævet gentagne gange af Grundtvig, hvor han stiller den ene over for den anden, og en form for kildekritik udøves f.eks. s. 3 og 7. I den forbindelse er det værd at bemærke, at de forskelle, som Grundtvig fremfører, for en stor dels vedkommende er behandlet i den omfattende kommentar, som Heyne havde skrevet til sin 1803-udgave af *Biblioteket*. Heynes kommentarer og tekstkritik forekommer at være vigtige redskaber for Grundtvig, når han bevæger sig ud over den blotte mytologiske beretning – det fremgår eksempelvis ved hans *en passant* behandling af den blindede Orions møde med en ung mand hos smedeguden Hefaistos: “*Hephæstos-Drengen*, der red ham, da han havde mistet Synet, og som en enkelt Gammel med Rette kalder (ikke *Kedallion*, men) *Indallion* (Spøgelset)” (s. 74 f.). En lignende oplysning findes i tekstbindet til 1803-udgaven, hvor Heyne i en tekstkritisk note, foruden sit egentlige ærinde, bemærker varianten 'Endalion' hos en antik forfatter (Heyne 1803a, s. 22).

Mange steder, hvor Grundtvig inddrager andre antikke forfattere og tekstkilder, findes henvisningerne til dem i Heynes kommentarbind; et eksempel er fra beskrivelsen af brylluppet mellem Kadmos og Harmonia, hvor Grundtvig fremdrager Pindar som kilde til, at muserne havde sunget til brylluppet og derpå fordanser et par verslinjer fra musernes sang (s. 99). I Heynes kommentar til stedet (Heyne 1803b, s.225 f.) finder man henvisningen til Pindar og lige derefter de pågældende verslinjer citeret på græsk. Det er tydeligt, at Grundtvig i sin fremstilling af den græske mytologi er styret af Heynes udgave, ligesom han er det i sit kildevalg, så snart han bevæger sig væk fra sine hovedkilders tekster.

Det er dog ikke alt sekundært kildemateriale, man kan spore tilbage til Heynes kommentarer. Nogle steder kommer materialet fra Konrad Schwencks mytologi, *Die Mythologie der Griechen* (1843), hvilket er tilfældet med historien om Eteokles og Polyneikes ligbål (s. 109) eller navnene på dioskurernes udødelige heste (s. 111). Andre steder kommer formentlig af Grundtvigs egen læsning af kilderne, som f.eks. ved henvisningerne til Hesiods andre værker *Skjoldet* og *Værker og Dage*, som Grundtvig har haft lige ved hånden sammen med *Theogonien*. Det samme gør sig formentlig gældende med henvisningerne til Herodots *Historie*, som han havde beskæftiget sig med ikke alene i sin skoletid, men også mere indgående i forbindelse med sine verdenshistoriske værker. Endelig skal det noteres, at Grundtvig havde påbegyndt en fordanskning af *Iliaden* i 1830'erne – uden dog at nå længere end godt ind i første sang (*Poetiske Skrifter* 5, s. 558-563).

Kilden til hovedparten af de fordanskede vers i den græske mytologi er Hesiod, særligt *Theogonien*, men der er også vers fra *Værker og Dage* samt *Skjoldet*. Der er en enkelt fordanskning af et par vers fra *Iliaden* og to fra Pindars *Oder* (epinikia) foruden bogens motto, som Grundtvig tidligere havde gengivet sammen med flere andre småvers af Pindar (*Poetiske Skrifter* 6, s. 477-480).

3.4 Tredelingen af de nordiske kilder.

Vender man sig nu mod Grundtvigs kildebrug i anden del, mærkes Grundtvigs

indgående kendskab til den nordiske mytologi og sagnhistorie allerede ved hans langt friere strukturering af stoffet, hvor han opererer med sin egen inddeling i det, han kalder *asamål*, *bjarkemål* og *kragemål*. Dertil kommer kildehenvisningerne og de indlagte fordanskede vers, der er langt rigere end i første del.

Asamål, bjarkemål og kragemål er Grundtvigs egen tredeling af det nordiske myte- og sagnstof. Den er væsentlig i forståelsen af Grundtvigs udlægning af den nordiske mytologi, men den er ikke klart beskrevet i *Græsk og Nordisk Mythologi*. Tredelingen har rod i Grundtvigs historieopfattelse, som den bl. a. kommer til udtryk i *Nordens Mythologi* 1832. Her opfattes menneskeslægten, de enkelte folks og det enkelte menneskes liv parallelt. Det vil sige, at menneskeslægten, de enkelte folk og det enkelte menneske gennemløber de samme udviklingstrin: ungdom, manddom og alderdom. Historisk set knytter Grundtvig oldtiden til ungdommen, middelalderen til manddommen og den han kalder nyårstiden til alderdommen, ligesom han knytter karaktertræk til dem. Således har ungdommen fantasien som sit særlige karaktertræk, manddommen følelsen og alderdommen fornuften. Hver enkelt periode har også et 'liv' knyttet til sig; ungdommen har gudelivet, manddommen heltelivet og nyårstiden menneskelivet, og det er til hvert af disse liv, der knytter sig beretninger i form af asamål, bjarkemål og kragemål (Auken 2005, s. 495-498; for en gennemgang af *Nordens Mythologi* 1832, se Auken 2005, s. 485-528).

Asamål betegner de beretninger, der skildrer gudelivet og sætter det i forbindelse med menneskelivet, således som fantasien kan gøre. De er af poetisk karakter og til disse må regnes gudedigtene i *Den Ældre Edda*.

Bjarkemålet dækker heltedigtene. I disse beretninger er guderne stadig aktive, men er gledet i baggrunden, mens heltene og "Følelsens modsatte Poler, Elskov og Kamp-Lyst, tiltrække hinanden, og danne Middel-Punkten, hvorom Alting dreier sig" (*Nordens Mythologi* 1832, s. 149). Grundtvig tidsfæster denne manddoms- og heltetid i Norden som perioden mellem anglernes udvandring og Bravallaslaget (1847, s. 269), således er beretningerne om eksempelvis Sigurd Fafnersbane og Frode Fredegod en del af bjarkemålet.

Kragemålet omhandler den del af beretningerne, der skildrer det enkelte menneske. Det har mistet asa- og bjarkemålenes poesi og kraft og kendetegnes ved "at *Enkelt-Manden* er fremtrædende, lever ikke længer og gör ikke meer, end der var mueligt, naar Man begyndte i Tide, fik Lov at leve sin Alder ud, og havde Lykken med sig" (*Nordens Mythologi* 1832, s. 150). Beretningen om Regnar Lodbrog hører bl.a. til kragemålet.

En optælling viser, at Grundtvig i den nordiske del af mytologien har indlagt 315 fordanskede verselinjer. *Vølvens Spådom* er rigest repræsenteret med de fleste (otte) og længste gengivelser, men *Grimners Sang*, *Ægirs Gæstebud*, *Skjaldskabslæren* og *Gylfes Forblændelse* er også repræsenteret med adskillige citater. Endelig er der også vers fra *Vaftrudners Sang*, *Hyndlas Sang*, *Trymskvadet*, *Vølsungesagaen* samt det angelsaksiske kvad *Vidsid*. De mange fordanskede vers og mængden af referencer til de forskellige kvad i den nordiske mytologi vidner om Grundtvigs langt friere bevægelighed i denne del af værket, hvis kilder han var velbevandret udi.

Endelig er Grundtvig ofte frit associerende, til tider ganske fantasifuld i sine etymologiske udredninger af navnestoffet i bogen. Dette gælder for hele værket og her skal blot to eksempler fremlægges: Ødipus fordanskes til Fodklog af det græske οἶδα (jeg ved, perfektiv form af εἶδω) og ποῦς (fod), og betydningen forklares ved Ødipus' evne til at løse Sfinxens gåde (s. 107 f.). Imidlertid var det kendt og anerkendt, at Ødipus betyder 'hævet fod' af οἰδέω (jeg hæver) og ποῦς (fod). Et eksempel fra det nordiske navnestof er Thrude (Trud), navnet på Thor og Sifs datter, som Grundtvig i sin forklaring kæder sammen med det engelske 'truth'. Thrude (Trud) er imidlertid norrønt og betyder 'styrke'.

4 Spejlinger af ånd og historie.

Skønt *Græsk og Nordisk Mythologi* uden tvivl er den mest nøgternt beskrivende mytologi fra Grundtvigs hånd, undlader han ikke at præsentere sine billedlige læsninger. I fortalen skriver Grundtvig således om sine forklarings tilstedeværelse:

Dels kunde *jeg* nemlig *ikke* forsvare, at give Ungdommen Fortællinger, der tit klinge meget stygt, uden at sige, *hvad* der forsonede mig med dem, og dels kunde *jeg ikke* fortælle med Liv uden idelig at pege paa, hvorledes *Menneske-Naturen* for mine Øine speiler sig i de *Græske* og *Menneske-Historien* i de *Nordiske Myther*. (s. VI)

Når mytologierne således hos Grundtvig repræsenterer henholdsvis menneskets ånd og historie, er det fordi, de er skabt i to forskellige epoker: den græske hører oldtiden og ungdommen til, den nordiske middelalderen og manddommen. Mens de græske guder således repræsenterer fantasien og folkets ånd, er beretningerne om de nordiske guder præget af følelseslivet og helteånden (kæmpeånden), der hører deres tilblivelsesepoke, middelalderen, til. Guderne i den nordiske mytologi er i Grundtvigs sene mytologiforståelse rodfæstet i menneskelige forestillinger om livet og *kampen* for disse forestillinger. De forskellige læsninger af myterne kommer klart til udtryk værket igennem.

4.1 Ånden

I den græske mytologi bliver guderne og beretningerne om dem læst som billeder på det menneskelige åndsliv, og også her skinner Grundtvigs tredeling i ungdom, manddom og alderdom igennem.

4.1.1 Zeus, Poseidon og Hades

Den indledende successionsmyte om Titanerne og Olympierne betegner de første af menneskelivets stadier, barndom og ungdom. Barndommen og barnligheden i form af Kronos har altså også fået en plads her som forløber for olympierne, der samlet set repræsenterer ungdommen (s. 8). Individuelt repræsenterer de enkelte olympiske guder egne kræfter. Således læser Grundtvig sin triade ungdom, manddom, alderdom ind i de tre olympiske brødre Zeus, Poseidon og Hades: Zeus er billedet på ungdommen og dermed fantasien eller indbildningskraften, Poseidon på manddommen og lidenskabeligheden og Hades på alderdommen og fornuften eller eftertanken. Når Zeus' herredømme ikke blev overtaget af Poseidon og senere Hades,

skyldes det ifølge Grundtvig, at Poseidon og lidenskabeligheden mister sin ophøjethed det sekund, den sætter sig op mod fantasien. Hades kan med sit eftertankens dødsrige kun arve sine brødre, og da livet uddør med dem, vil han aldrig regere over andet end skygger (s. 10 f.).

I afsnittet om Poseidon og Amfitrite uddyber Grundtvig sin karakteristik af Poseidon som billede på lidenskaben: “Naar vi derimod lægge Mærke til de *indvortes* Opbrusninger og Rystelser, som har deres *Billede* i Jordskiælvene og det oprørte Hav, da seer vi, at *Lidenskabeligheden* udgjør Poseidons naturlige Kongerige” (s. 66). Ægteskabet med Amfitrite udlægges som lykkeligt, da hun “*beroliger* baade Stormen og Havets Brusen [...] thi uden saadan en Medhjelp bliver al *Lidenskabelighed* grændseløs ødelæggende” (s. 66). Selv treforken er en meningsfuld attribut, da den symboliserer magt, ære og fornøjelse, der “indslutter i sig Alt hvad man kan rase for” (s. 67).

Hades udfoldes videre ikke som guddom, men som dødsrige. Grundtvig læser Hades' bortførelse af Persefone som en forflyttelse af Elysion til dødsriget, en beretning, der lader Hades vinde noget af det, jorden taber. Bortførelsen bliver i Grundtvigs fortolkning til

en *Bortførelse*, vi skyldte vor Lykke, en *Bortførelse*, der vel skedte efter *Aandens* hemmelige Tilskyndelse, men maa dog kaldes et *Ran* fra Naturen, da *Skriveren* snappede *Taleren*, Mythographen Mythologen, *Ordet* af Munden, hvor det var i levende Virksomhed, og førde det til Bogs, hvor det i Stilhed og Afmagt kun throner skyggevis (s. 41).

Disse billedlige læsninger er eksempler på, at hvor Grundtvigs *fremstilling* af de græske guder er traditionel, så tager *fortolkningerne* udgangspunkt i hans overordnede myte- og historiesyn og bliver derved utraditionelle. Det er værd at bemærke, at Grundtvigs idé om det levende talte ords åndfuldhed over for det skrevne ords fattige afmagt findes udfoldet i Platons dialog Faidros, og her ved hjælp af paralleller finder vej ind den græske mytologi.

4.2 Historien

I den nordiske mytologi ser Grundtvig spejlinger af ‘Menneske-Historien’. Spejlingerne træder tydeligst frem, hvor mytologien antager en profetisk karakter, og hvor han i de gamle myte- og sagnfortællinger finder billeder på og forudannelser af senere historiske begivenheder. Beretningerne om guden Thor indtager en central plads i gennemgangen af det nordiske stof. Det gør de bl.a., fordi beretningerne er fra middelalderen, altså manddommens, følelsernes, og heltenes tid, hvor kamp og gerning (historien) hører hjemme. Thor fremstår som arketyper på den nordiske helt, og hans gerninger betegner netop nordboens kamp gennem historien (for en bredere udlægning af Thors rolle, se Auken 2005, s. 522-525).

4.2.1 Thors Gerninger

Thor betegnes som “den store *Gierningsmand*, der kun ved hver *Hoved-Begivenhed* i Verdens-Historien slaaer et Slag, saa det dundrer i Jorden” (s. 183). Han er

handlekraften i nordens mytologi.

I Thors kamp mod Hrungner finder Grundtvig, at “det dog [er] ordenlig forbausende, hvorledes næsten hvert Træk lader sig opvise i den *verdenshistoriske Kamp* mellem *Nordboen* og *Romeren*, som aabenbar er det Tilsvarende” (s. 191). Fiskefærden hos Hymer udlægges verdenshistorisk som nordboens (Nordens ånds) forhold til paven. Færden fortolkes som striden om den almindelige hellige kirke, der var blevet ranet af pavestolen og nu (efter reformationen) var ved at blive fravristet paven igen (s. 193). Thors rejse til Udgårdsloke bliver forklaret som nordboens kamp mod blændværk og indbildning med Skrymers handske som samlet billede på et væld af filosofiske lærebygninger (s. 197 f.). Thors færd til Geirrøds gård ligner færden til Udgårdsloke med alle dens illusioner, men det bemærkelsesværdige ifølge Grundtvig er, at Thor drager ud uden hammer og Loke flyver afsted blot for løjers skyld. Dette bliver omsat til en stilstandtid, hvor tiden skal fordrives – den strækker sig fra de store opdagelsesrejser og frem mod Grundtvigs egen tid. Man kan dog også se en enkeltbegivenhed som trediveårskrigen i myten, da den blev udkæmpet af lejetropper, ligesom Thor måtte låne sig til våben på sin færd til Geirrøds gård (s. 201). Endelig har *Trymskvadets* profetiske potentiale ifølge Grundtvig endnu ikke udfoldet sig i verdenshistorien. Dette vil ske, når nordens ånd og kraft forener sig, og at det allerede er undervejs, ser Grundtvig i modersmålets, oldtidsmindernes og den folkelige ånds gradvise opvågningen i tiden (s. 205).

Thor bliver således billedet på nordboens kamp, der endnu ikke er færdigkæmpet i verdenshistorien. For Grundtvig er den nordiske mytologi en kronologisk afsluttet fortælling, og de samlede beretninger er en profeti om den menneskelige historie. Og som asadramaet afsluttes med en ny gylden tid, har menneskehistorien også et sådant gyldent vendepunkt, hvor profetien opfyldes, og “*Christendommen* atter viser sig i sin medfødte Kraft og oprindelige Glands” (s. 244).

5 Modtagelsen

Græsk og Nordisk Mytologi blev modtaget uden de store fanfarer og fandt ikke nogen bred læserskare. Bogen fik omtale i *Berlingske Tidende* og *Nyt Aftenblad*, og der kom en længere anmeldelse af værket i *For Literatur og Kritik*. Anmelderen, der ellers ikke lægger skjul på sin begejstring for Grundtvig, kan ikke anbefale bogen som skolemytologi: “men det kan vi dog intet Øieblik tvivle om og maae helst sige strax, at som Læse og Lærebog for *Skolebørn* er nærværende Mythologi, med eller uden sine egne Forklaringer, med eller uden det mundtlige Ords Veiledning fra Lærerens Side, aldeles ubrugelig” (Christensen 1847, s. 67). Omend Grundtvigs ven B.S. Ingemann er fuld af lovord i sit takkebrev (Grundtvig & Ingemann 1882, s. 286 f.) og Grundtvig selv mener, at man vel engang vil “skjønne paa, dog endelig at have faaet en Udsigt over Grækernes Myter, som i Korthed giver omtrent alt, hvad os er levnet fra første Haand” (Grundtvig & Ingemann 1882, s. 289), så var *Græsk og Nordisk Mythologi* for usystematisk og for idiosynkratisk i sine læsninger til at kunne blive en afholdt og læst skolemytologi.

6 Anvendt litteratur

- *Fortegnelse over H. J. Bing og Søn's Forlags- og Commissions-Artikler* (1849). København.
- Albeck, Gustav (1945) *Grundtvigs Slemme Skolegang*. [Frederiksberg].
- Andersen, Lene (1973) *Hesiod: Theogonien, Værker og Dage, Skjoldet*. København.
- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Bastholm, Matthias (1780) *Den Grækiske og Romerske Guder-Lære*. København.
- Bärens, Johan Hendrich (1795) *Mythologi for Ungdommen*. København.
- Christensen, P.W. (1847) “[Anmeldelse af *Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen*]” i *For Literatur og Kritik* 5. bind, s. 66-81. Odense.
- Gottschalch, Hans overs. (1762) *En kort Afhandling om de poetiske Guder og Helte*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1807) “Om Asalæren” i *Ny Minerva* maj, s. 156-188. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1808) *Nordens Mytologi eller Udsigt over Eddalæren for dannede Mænd der ei selv ere Mytologer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mytologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1844) *Brage-Snak om Græske og Nordiske Myther og Oldsagn for Damer og Herrer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1847) *Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1880-1930) *N.F.S. Grundtvigs Poetiske Skrifter* 1-9, udg. Svend Grundtvig & Georg Christensen. København.
- Grundtvig, N.F.S. & B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1979) *N.F.S. Grundtvigs Dag- og Udtogsbøger* 1-2, udg. Gustav Albeck. København.
- Heyne, Christian Gottlob udg. (1803a) *Apollodori Atheniensis Bibliothecae*. Göttingen.
- Heyne, Christian Gottlob (1803b) *Ad Apollodori Bibliothecam Observationes*. Göttingen.

- Loesner, Christoph Friedrich udg. (1778) *Hesiodi Ascraei quae exstant*. Leipzig.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1994) "Grundtvigs nordisk-myntologiske billedsprog – et mislykket eksperiment?" i *Grundtvig-Studier* 1994, s. 142-198. København.
- Moritz, Karl Philipp (1791) *Götterlehre, oder, mythologische Dichtungen der Alten*. Berlin.
- Schwenck, Konrad (1843) *Die Mythologie der Griechen*. Frankfurt am Main.
- Toldberg, Helge (1946) *Grundtvig som Filolog*. København.
- Tortzen, Christian Gorm (2009) *Antik Mytologi*. København.